

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1544

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISBN: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Fecr Yayınları

Yayın No | Publication Number: 945

Kitap Adı: İbn Mâce ve Sünen'i -Muhteva-Metod-Literatür-

Book Title: Ibn Mājah and Al-Sunan Content-Method-Literature

ISBN: 978-625-6123-99-1

DOI: | doi.org/10.70458/fcr.9786256123991

Yazar | Author: Eyüp GEZER | orcid.org/0009-0006-7135-9020

Kurum | Institution: T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı

ROR ID: ror.org/007x4cq57

Editör | Editor: Halil İbrahim KUTLAY | orcid.org/0000-0002-3318-2977

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 154

Yayın Tarihi | Publication Date: Şubat February 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HRH | Hadis Çalışmaları | Hadiths & Traditions

BISAC: REL058010 | İslam / Hadis | Religion / Islam / Hadith

THEMA: QRMP | Hadis Çalışmaları | Hadiths & Traditions

LC: BP135 | Hadis Çalışmaları | Hadith Literature

Atıf Bilgisi | Cite as: Gezer, Eyüp. *İbn Mâce ve Sünen'i -Muhteva-Metod-Literatür-*. Ankara: Fecr Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İbn Mâce ve Sünen'i

Muhteva-Metod-Literatür

Eyüp GEZER

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Eyüp GEZER

1994 yılında İstanbul Fatih'te doğdu. İstanbul İmam Hatip Lisesi'nden (2013) ve İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden (2019) mezun oldu. Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Hadis alanında (2024) yüksek lisansını tamamladı. Gerek imam hatip gerekse üniversite yıllarında klasik usulde İslâmî ilimler eğitimi aldı. 2021 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda imam hatip olarak göreve başladı. 2022 yılında dini yüksek ihtisas giriş imtihanında başarılı olup Diyanet Akademisi Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi'nde kursiyer olarak göreve başladı. Bu merkezde hâlen eğitimine devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

He was born in 1994 in Fatih, Istanbul. He graduated from Istanbul Imam Hatip High School (2013) and Istanbul University Faculty of Theology (2019). He completed his Master's degree in Hadith at the Department of Basic Islamic Sciences, Fatih Sultan Mehmet Vakif University (2024). During both his high school and university years, he received classical Islamic studies education. In 2021, he began working as an imam at the Presidency of Religious Affairs. In 2022, he passed the Religious Higher Specialization Entrance Exam and started working as a trainee at the Kocaeli Religious Higher Specialization Center of the Diyanet Academy. He is currently continuing his education at this center. He is married and has two children.

Kitap Hakkında

İbn Mâce ve Sünen'i Muhteva-Metod-Literatür

Hız. Peygamber'den rivayet edilen hadisler, sahabe nesli tarafından bir sonraki kuşağı aktarılmış ve farklı konu başlıklarıyla telif edilen eserlerde toplanmıştır. Hicrî III. asırda, hadislerin konularına göre derlendiğı beş temel eser ön plana çıkmış, bunlar içerisinde İslam hukuku ile ilgili hadisleri içeren üç eser "Sünen" adıyla meşhur olmuştur.

Bu dönemde, İran'ın Kazvin şehrinde yetişen ve hadis alimleri tarafından "imam, hafız ve muhaddis" ünvanlarıyla anılan İbn Mâce (ö. 273/887), *Sünen* adlı eserini kaleme almıştır. Hicrî VI. asırdan itibaren *Kütüb-i Sitte*'nin altıncı kitabı olarak kabul edilen bu eser, zamanla İslam dünyasında büyük bir takdir toplamış ve kitaba duyulan ilgi, hadis alimlerinin onun üzerine farklı alanlarda çeşitli çalışmalar yapmalarına vesile olmuştur.

Kitabımızda, İbn Mâce'nin hayatı ve ilmî konumu ele alınmış, *Sünen* adlı eserinin muhteva ve metodu incelenmiştir. Ayrıca, İbn Mâce'nin *Sünen*'ine dair Türkçe ve Arapça dillerinde yapılan akademik çalışmalar titizlikle derlenmiş ve bu eserler hakkında kapsamlı bilgiler sunulmuştur. Böylece, İbn Mâce'nin *Sünen*'ine dair geniş bir literatür ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İbn Mâce; Sünen; Kütüb-i Sitte; Muhteva; Metod; Literatür

About the Book

Ibn Mājah and Al-Sunan Content-Method-Literature

The hadiths narrated from the Prophet Muhammad (PBUH) were transmitted by the companions to the following generations and collected in works categorized under various topics. In the 3rd century Hijri, five main works, which categorized the hadiths based on their subjects, emerged as significant, and among them, three works that contained hadiths related to Islamic law became widely known as “Sunan.”

During this period, Ibn Mājah (d. 273/887), who was raised in the city of Qazvin in Iran and was honored with titles such as “imam,” “hafiz,” and “muhaddith” by hadith scholars, composed his work titled *Sunan*. From the 6th century Hijri onwards, this work was accepted as the sixth book in the *Kutub al-Sitta*. Over time, *Sunan* gained significant recognition within the Islamic world, and the interest it generated led scholars to undertake various studies in different fields based on this work.

In this study, Ibn Mājah’s life and scholarly position are examined, and the content and methodology of his *Sunan* are analyzed. Furthermore, academic works in both Turkish and Arabic that have focused on Ibn Mājah’s *Sunan* have been meticulously compiled, and comprehensive information about these studies has been provided. Thus, a broad literature on Ibn Mājah’s *Sunan* has been presented.

Keywords: Ibn Mājah; Sunan; Kutub al-Sittah; Content; Method; Literature

ÖN SÖZ

Bizleri yoktan var eden, görme, duyma, konuşma, düşünme ve akletme gibi melekelerimizi ihsan eden Allah'a sonsuz hamd, O'nun elçisi ve alemlere rahmet olarak gönderdiği Rasûlüne salât ve selâm olsun.

Kur'ân'ı Kerîm'in en güzel açıklaması ve İslam'ın ikinci temel kaynağı olan hadislerin orijinalliğinin muhafaza edilmesi ve safiyetinin korunması hususunda İslam alimleri büyük bir titizlikle çalışmalar yapmışlardır. Bu yola ömürlerini adayan mümtaz şahsiyetlerden biri de ilim dünyasında önemli bir konumda yer alan İbn Mâce'dir. Nitekim o, *Sünen* isimli kitabını yazarak hadis ilmine önemli bir katkıda bulunmuştur. Hadislerin senediyle aktarılması için büyük gayret sarf eden İbn Mâce'nin derlediği *Sünen* isimli eser, hadislerin fıkıh bâblarına göre tasnif edildiği bir kitaptır. İslam coğrafyasında yoğun ilgi gören bu eser üzerine pek çok ilmî çalışma yapılmıştır.

Eğitim hayatımda İbn Mâce'nin *Sünen*'ini, Haydar Hatipoğlu (ö. 1995) tarafından yazılan ve on ciltten oluşan şerhiyle birlikte baştan sona kadar okuma fırsatım oldu. Kitabı uzun bir süre boyunca dikkatle inceleyerek okuma süreci, İbn Mâce'nin *Sünen*'ine olan ilgimi ve sevgimi derinleştirdi. Bu süreç, aynı zamanda beni bu eseri daha yakından incelemeye ve üzerinde çalışma yapmaya teşvik etti. Netice itibarıyla alanındaki mevcut literatürden faydalanarak bu araştırmayı kaleme aldım.

Kitabımız, giriş kısmı ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında, araştırmanın konusu, amacı, metodu ve kaynakları ele alınmıştır. Birinci bölümde, İbn Mâce'nin hayatı, ilmî kişiliği, hocaları, talebeleri ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde ise *Sünen*'in ismi, telif amacı, hadislerin seçilme metodu, râvîleri ve Kütüb-i Sitte içerisindeki yeri gibi önemli konulara değinilmiştir. Ayrıca *Sünen* hakkında yapılan eleştiriler, muhteva-

sı ve ilmî konumu incelenmiştir. Üçüncü bölümde, *Sünen* üzerine yapılan çalışmalar kategorize edilerek ele alınmış, ilgili eserler ve araştırmalar hakkında detaylı bilgilere, yazma nüshalar, baskılar, şerhler, hâşiyeler, zevâidler, müstahrecler, tercümeler, akademik ve muhtelif çalışmalar başlıkları altında yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise yapılan çalışmalar neticesinde elde edilen bulgular zikredilmiştir.

Son olarak *“İnsanlara teşekkür etmeyen, Allah’a da şükretmez.”* (Tirmizî, Birr 35) hadis-i şerifi doğrultusunda, hadis ilmini okuyarak ve okutarak bize sevdiren, Fatih Camii’nin son dersiâmlarından Mehmet Emin Saraç hocamıza Allah (c.c.)’tan rahmet diliyorum. Çalışmanın her safhasında devamlı surette engin tecrübesi ve yetkin bilgileri ile desteklerini esirgemeyen muhterem editörüm Prof. Dr. Halil İbrahim Kutlay hocama teşekkürü borç bilirim.

Gayret bizden, muvaffakiyet Allah’tandır.

Eyüp GEZER
25.01.2025

İthaf

*Kıymetli eşime ve sevgili çocuklarım
Yasin Talha ile Ahmet'e...*

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.mlf.	: Aynı müellif
bkz.	: Bakınız
bsk.	: Baskı
c.c.	: Celle Celâlüh
c.	: Cilt
ed.	: Editör
nşr.	: Neşreden
s.	: Sayfa
sy.	: Sayı
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
thrc.	: Tahric eden
t.y.	: Basım tarihi yok
vr.	: Varak

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
KISALTMALAR.....	11
GİRİŞ.....	17
I. Araştırmanın Konusu ve Amacı	17
II. Araştırmanın Yöntemi ve Muhtevası	18
III. Araştırmanın Kaynakları	19

BİRİNCİ BÖLÜM

İBN MÂCE’NİN HAYATI VE İLMÎ KİŞİLİĞİ	23
1.1. Hayatı	23
1.1.1. Doğumu	23
1.1.2. Öğrenim Hayatı.....	23
1.1.3. Vefatı	24
1.2. İlmî Kişiliği	25
1.2.1. Hocaları	25
1.2.1.1. Ali b. Muhammed et-Tanafisî (ö. 233/847)	26
1.2.1.2. Muhammed b. Abdillâh b. Nümeyr (ö. 234/849)	26
1.2.1.3. Ebû Bekir İbn Ebî Şeybe (ö. 235/849)	27
1.2.1.4. İbrâhîm b. Münzir el-Hizâmî (ö. 236/851)	28
1.2.1.5. Ebû Hucr Amr b. Râfi’ el-Becelî (ö. 237/857).....	29
1.2.1.6. Cübâre b. Muğallis (ö. 241/856).....	30
1.2.1.7. Muhammed b. Rumh (ö. 242/857)	30
1.2.1.8. Humeyd b. Mes’ade (ö. 244/859)	31
1.2.1.9. Hişâm b. Ammâr (ö. 245/859).....	32
1.2.1.10. Muhammed b. Beşşâr Bünder (ö. 252/866)	33
1.2.2. Talebeleri	34
1.2.2.1. Ebû’t-Tayyib Ahmed b. Ravh el-Bağdâdî (ö. 281-290/894-903)	34
1.2.2.2. Ali b. Saîd b. Abdullâh el-Askerî (ö. 305/918).....	35
1.2.2.3. Muhammed b. İsâ es-Sâffâr (ö. 307/920)	35
1.2.2.4. Ca’fer b. İdrîs (ö. 310/923)	35

1.2.2.5. Ebû Amr Ahmed b. Muhammed b. Hakîm el-Medînî (ö. 333/945).....	36
1.2.2.6. Süleyman b. Yezîd el-Kazvinî (ö. 339/951)	36
1.2.2.7. Ebû'l-Hasen Ali b. İbrâhîm el-Kattân (ö. 345/956)	37
1.2.3. Eserleri	37
1.2.3.1. es-Sünen	38
1.2.3.2. et-Tefsir	38
1.2.3.3. et-Târîh	38

İKİNCİ BÖLÜM

İBN MÂCE'NİN SÜNEN ADLI ESERİ	41
2.1. Sünen'de İzlenen Metod.....	41
2.1.1. es-Sünen.....	41
2.1.2. Kitabın İsmi.....	42
2.1.3. Telif Amacı	42
2.1.4. Hadisleri Seçme Metodu	43
2.1.5. Sünen'in Râvîleri.....	44
2.1.6. Kütüb-i Sitte İçindeki Yeri.....	44
2.1.7. Eser Hakkındaki Eleştiriler.....	45
2.2. Sünen'in Muhtevası.....	47
2.2.1. Sünen'in İlk ve Son Hadisi	48
2.2.2. Sünen'de Bulunan Hadislerin Sayısı.....	48
2.2.3. Zevâidin Durumu	49
2.2.4. Sünen'deki Konular	49
2.2.5. Sünen'in Muhtevasıyla İlgili Diğer Özellikleri	54
2.3. Sünen'in İlmî Konumu	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBN MÂCE'NİN SÜNEN'İ İLE İLGİLİ İLMÎ ÇALIŞMALAR	59
3.1. Sünen'in Yazma Nüshaları	59
3.1.1. Yurtdışında Bulunan Yazmalar	59
3.1.2. Türkiye'de Bulunan Yazmalar	60
3.2. Sünen'in Baskıları	62
3.3. Sünen'in Şerhleri	66
3.3.1. Arapça Şerhleri	67
3.3.2. Türkçe Şerhleri.....	77

3.4. Sünen'in Hâşiyeleri	78
3.5. Sünen'in Zevâidleri	80
3.6. Sünen'in Muhtasarları	81
3.6.1. Arapça Muhtasarlar	81
3.6.2. Türkçe Muhtasarlar	82
3.7. Sünen'in Müstahrecleri	82
3.8. Sünen'in Fihristleri	82
3.9. Sünen'in Tercümeleri	83
3.10. Sünen Hakkında Yazılmış Tezler ve Makaleler	84
3.10.1. Arapça Doktora Çalışmaları	84
3.10.2. Türkçe Doktora Çalışmaları	90
3.10.3. Arapça Yüksek Lisans Çalışmaları	92
3.10.4. Türkçe Yüksek Lisans Çalışmaları	106
3.10.5. Arapça Makaleler	112
3.10.6. Türkçe Makaleler	124
3.11. Sünen Hakkında Yapılan Muhtelif Çalışmalar	129
3.11.1. Arapça Çalışmalar	130
3.11.2. Türkçe Çalışmalar	133
SONUÇ	135
KAYNAKÇA	139
DİZİN	151